

انواع کار روی مس

کار روی مس انواع مختلفی دارد. پرس کار که کار با دستگاه است و قلم زنی با دست. از همان زمانی که فلز کشف شد، مردم سعی کردند از فلزات مختلف برای کار بردهای روزمره شان استفاده کنند. از قابلمه و کاسه بگیرد تا ظروفی به عنوان لیوان برای نوشیدنی. روی جام ها و ظرف های فلزی برای نوشیدنی ها و روی ریتون ها کار می کردند. بعدها به گلدان ها و تابلوها و اسامی متبرک و ضریح ها منتقل می شود. ضریح مطهر ائمه^(ع) برجسته کاری روی انواع فلزات است. قلم زنی عبارت است از تزئین و کندن نقوش روی اشیای فلزی به ویژه مس، طلا، نقره و برنج با به عبارت دیگر، ایجاد خطوط و نقوش به وسیله قلم با ضربه چکش روی اجسام فلزی. خانم سراوانی می گوید: قلم زنی دستی روی سطوح مثل بشقاب و حجم های مثل گلدان و سماور انجام می شود. اوج کار هنری برجسته کاری قلم زنی راروی ضریح ها می بینیم.

جونده کاری یک شاخه از قلم زنی است که هم با قلم های متفاوتی کار می شود، هم طرز ضربه زدنش هم متفاوت است. قدرت بدنی بیشتر می خواهد و باید روی مسی با ضخامت بالا بزنیم. روی ۲ میلی متر به بالا تا ۵ میلی متر انجام می شود. این ضخامت به این دلیل است که طرح بالا بیاید. بیشتر روی نقره و مس انجام می شود. هر چند چکش خوری طلا بالاست، چون گران است کار نمی شود.

● اولین کار هنری حرفه ای ات را یاد هست؟

بله، دی ۱۳۸۸ اولین قرارداد هنری ام را با سازمان میراث فرهنگی برای دوتا تابلو بستم. در مرکز آفرینش و پژوهش هنرهای سنتی در خانه ملک فعالیت می کردم که زیر مجموعه میراث فرهنگی بود.

● مدل قرارداد های هنری ات چطور بود؟

برای هر کاری یک قرارداد هنری می بستیم. طرح ها را انحصاری کار می کردم و برای جای دیگر یا فرد دیگری آن طرح را انجام نمی دادم. متریال و وسایل مورد نیاز کار توسط خود میراث فرهنگی در اختیارمان قرار می گرفت. بعد از اتمام کارها، کارشناسی روی آن ها انجام می شد و می رفتم سراغ پروژه بعدی. نمایشگاه های مختلف شرکت می کردم که از سمت میراث فرهنگی در آن نمایشگاه ها حضور پیدا می کردم.

● چه زمانی تصمیم گرفتی مستقل کار کنی؟

تا سال ۹۲ در مجموعه خانه ملک و بعد هم مصلی مشهد بودیم. بعد از مدتی تفکیکی اتفاق افتاد و کار من و همکاران سفالگران سنگین بود. آن ها کوره های بزرگی داشتند و من برای میز کارم و کار قلم زنی، به باز کردن قیر نیاز داشتم. از خانه ملک نقل مکان کردم. کار کاشی، معرق چوب و قلم زنی به ساختمان مصلی منتقل شد و بعد از یک سال که در آن مکان بودیم، دیگر با ما قراردادی بسته نشد.

من علی رغم حسم به کار هنری، از این عرصه خارج شدم و به پنج سال کار غیر مرتبط با رشته تحصیلی و هنری ام انجام دادم در شرکتی که با مهندسی برق و مکانیک مرتبط بود. اما دلم با هنرم بود. در رشته ای که در آن شرکت مهندسی کار می کردم، چند مدرک از نظام مهندسی هم گرفتم ولی چون مدرک دانشگاهی (ایمنی کارگاهی) نداشتم نتوانستم ادامه بدهم. دوباره دو سال یعنی در سال های ۹۷ و ۹۸ میراث فرهنگی بودم و بعد کرونا اتفاق افتاد. هنوز نمی دانم مابچه های هنری آن دو سال را چطور گذرانیدیم. بعد هم اعلام کردند باید هنرمندان جدید بیایند. من هم تصمیم گرفتم برای اولین بار خودم به صورت مستقل کار کنم. حالا یک سال و نیم است که در مکانی به اسم دهکده صنایع دستی در باغ مشهدیک میز و یک و بترین دارم که سفارش می گیرم و در حضور مخاطب کار می کنم.

● شما تدریس هم داشتید؟

بله، من در کنار کار هنری، در دانشکده الزهرا^(س) مشهد در رشته قلم زنی تدریس می کردم. بعد تقاضا

● شما به جز برجسته کاری، دیگر چه کارهایی با مس انجام می دهید؟

من با فیروزه، فیروزه کوبی روی مس انجام می دهم. نقاشی می کنم. مردم ظرف های فیروزه کوبی را به علت خاصیت سنگ فیروزه می پسندند و هدیه می دهند و برایشان از قلم زنی جذاب تر است.

● با همه این مسائل، چه شد که در این کار هنری ماندید؟

من در کارهای غیر هنری وضع مالی ام خوب بود ولی حال روحی ام خوب نبود. به همین دلیل، برگشتم. از این کار هنری هزینه زندگی من در نمی آید. الان همه هنرمند ها به علت عشقی که به کارشان دارند و با امید رخ دادن اتفاقات خوب سر کارشان هستند.

● کدام کارت را بیشتر دوست داری؟

یک کار برجسته کاری یا جونده کاری هفت خوان رستم انجام دادم که روی یک سینی شصت سانتی متر بود و بعد به میز تبدیل شد و شش ماه زمان برد. آن کار را خیلی دوست داشتم. یک کار آینه شمعدان انجام دادم که خیلی دوست داشتم و یک شیر بالدار که اولین کار قلم زنی ام بود. آن را هم خیلی دوست داشتم و یک تابلوی نادر شاه که آن را هم دوست داشتم. این ها برای من یادگار مانده اند و باعث دلگرمی هستم، امیدوارم که این هنر قدیمی دوباره توی خانه های مردم دیده شود.

برای این رشته کم شد و دانشجو ها کم شدند. البته می دانم که هنوز هم تقاضی هست ولی چون کسی از این رشته به درآمدزایی نمی رسد، تقاضا کم بود. در زمان کرونا هم که ما تعطیل شدیم و دیگر این همکاری ادامه پیدا نکرد.

● چرا مردم برای استفاده کار بردی و روزمره شان این هنر را نمی خرنند؟

اول اینکه به نظر من ذوق مردم مثل قدیم نیست. البته کارهای مدرن زیاد شده و مردم کارهای سنتی را نمی پسندند. بعد هم این موضوع با سطح زندگی و معیشت مردم مرتبط است. الان کار پرس که کار دستگاهی است هم زیاد شده است. مردم مس های پرس کاری شده را زیادتر می خرند ولی قلم زنی به خاطر هنری تر بودن و قیمت بالا مشتری مخصوص به خودش را دارد. مردم صنایع دستی را توی تلویزیون، سریال ها و تبلیغات کم می بینند این است که انگار این هنر در حال فراموشی است.

● این کاری که انجام می دهید (همین سینی) چقدر زمان و متریال نیاز دارد؟

این سینی مسی را به قیمت ۸۵۰ هزار تومان خریدم. سینی ای است که ضخامت لازم برای برجسته کاری یا جونده کاری روی مس را داشته باشد. من ده پانزده روز، روزی ۵ ساعت روی این ظرف کار می کنم. کار هنری پول عشق است. پول علاقه است و البته پول زحمت و سلامتی هنرمند.

چطور قلم زنی را یاد بگیریم؟

هنر اجرای نقش به روش کوبشی، با استفاده از ضربات چکش بر قلم روی فلزات چکش خوار را قلم زنی می گویند. سطوح تخت و منحنی را که قلم زنی می شوند، بر مبنای برجستگی نقوش از کم به زیاد به روش های عکسی، زمینه پر (منبت)، برجسته و جونده کاری نام گذاری می کنند. طرح های اسلیمی و ختایی، گل و مرغ، گرفت و گیر، خوش نویسی و گره های هندسی از رایج ترین نقوش سنتی استفاده شده در قلم زنی هستند.

دوره آموزشی قلم زنی در دو دوره مقدماتی و پیشرفته تدوین شده است و در مرکز آموزش های تخصصی کار بردی جهاد دانشگاهی دانشگاه هنر، با امکانات و تجهیزات مورد نیاز این رشته هنری برگزار می شود که در هر یکی از دوره ها تکنیک های مختلف قلم زنی با اصول آن ها آموزش داده می شود.

دوره مقدماتی قلم زنی سی ساعت است که به صورت پنج جلسه شش ساعته برگزار می شود. طی گذراندن این دوره، هنرجویان اصول اولیه قلم زنی را ضمن ساخت نمونه روی سطوح مسطح و حجمی با به کارگیری تکنیک ریزه قلم یاد می گیرند.

دوره پیشرفته قلم زنی هم سی ساعت است که به صورت پنج جلسه شش ساعته برگزار می شود. طی گذراندن این دوره هنرجویان اصول اولیه قلم زنی برجسته را ضمن ساخت نمونه روی سطوح با به کارگیری تکنیک نیم برجسته یاد می گیرند. همچنین دوره های ۳۶۰ ساعته فنی و حرفه ای به صورت کامل این دوره ها را به هنرجویان آموزش می دهد و مدرک متناسب هم به هنرجویان اهدا می شود.